

КРУШЕНИЦЬКИЙ Андрій,
*т.в.о. завідувача кафедри кримінального
процесу та криміналістики факультету
№1, здобувач вищої освіти ступеня
доктора філософії
(Донецький державний університет
внутрішніх справ, м. Кропивницький)*

СИМОНЕНКО Аліна,
*курсант 301/21-(П)-Б навчального взводу
факультету №1 Донецького державного
університету внутрішніх справ*

ДОКАЗУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРО КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

В умовах збройної агресії проти одним із ганебних явищ є колабораційна діяльність певних громадян України, які прийняли сторони окупаційної влади. Так, одним із прикладів, є наведення російського «Іскандеру» на кафе в селі Гроза на Харківщині, що мало місце в жовтні 2023 року. За даними слідства цю ракету могли навести два брата-правоохоронці, які є місцевими жителями цього села [1]. Стає моторшно від сприйняття того, що українці вбивають українців. Як висновок з таких ситуацій не слід забувати тих, хто зрадив свою неньку та вирішив долучитися до цієї вакханалії. Як довести їх вину та притягнути до відповідальності? І яке ж покарання вони понесуть?

Для того щоб знайти відповідь на всі питання, ми звертаємось до Кримінального кодексу України (далі – ККУ) та Кримінально процесуального кодексу України (далі – КПК). Тут слід розглянути Особливу Частину ККУ, а саме розділ 1 «Злочини проти основ національної безпеки України». Для відповіді на питання чому саме цей розділ, доцільно розуміти, що всі дії спрямовані на посягання та нанесення суспільної небезпеки національній безпеці нашої держави. Ми розглянемо саме взаємодію громадянина України з окупаційною владою.

Вже на початку березня 2022 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», а саме нас цікавить доповнення ККУ статтею 111-1 «Колабораційна діяльність». Ну спочатку потрібно зрозуміти що таке колаборація та як вона проявляється. У сучасній українській літературі цей термін почали використовувати після нападу Німеччини на Францію у травні 1940 року [2, с.45]. Співпраця та добровільна невимушена допомога окупантам проти своєї держави, інтересів свого народу – ось так можна розуміти це ганебне явище. Колабораціонізм може бути як військовим, адміністративним, політичним, так і побутовим [3,

с.440-441]. Для повного розуміння розглянемо статтю 111-1 ККУ. Нас цікавить об'єктивна сторона. По-перше, вона виражається в публічному запереченні громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України. Тут мається на увазі саме поширення закликів або висловлення заперечення до невизначеного кола осіб, зокрема у мережі Інтернет або за допомогою засобів масової інформації [4]. Якщо згадати, то схожа диспозиція є у частині 1 статті 436-2 ККУ «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників». При кваліфікації кримінального правопорушення варто уникати подвійного інкримінування [5]. По-друге, це публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України [5]. Тут своє вираження знаходить ч. 2, 5 та 7 цієї статті. І відповідно до судової практики достатньо факту добровільного зайняття громадянином нашої країни певної посади задля створення вертикалі незаконних органів влади, щоб кваліфікувати відповідні дії за зазначеними частинами.

З правовою кваліфікацією все більш менш зрозуміло, а ось щодо практики виникає багато питань. Це стосується самого доказування обставин даного кримінального правопорушення правоохоронними органами України. Адже мова йде про те, що зібрати докази буде вже не так просто. Тут правоохоронці користуються негласними слідчими (розшуковими) діями (далі – НСРД) та оперативно-розшуковою діяльністю (далі – ОРД). Хоч ці напрями є схожими та мають спільні риси, але правове регулювання, тобто певні нормативно-правові акти, та підстави проведення таких дій значно відрізняються. Також суб'єктивний склад НСРД є значно ширшим, а права під час проведення всіх заходів меншим, оскільки оперативним підрозділам важливо отримати доручення слідчого, прокурора для здійснення всіх необхідних дій. Слід зазначити головні методи ОРД за допомогою яких служби України розпізнають осіб-колаборантів, збирають та фіксують інформацію про вчинене кримінальне правопорушення. Це агентурний метод ОРД, зняття інформації з каналів зв'язку, оперативна установка тощо. У свою чергу НСРД не відстають та вносять великий внесок у доказування. Найочевиднішим способом проведення таких дій як на початку повномасштабного вторгнення, так і зараз є безпосереднє збирання доказів та використання їх у подальшому із залученням таких осіб як свідками відповідно до ч.2 ст.256 КПК [6]. Таким чином здійснюються всі необхідні розшукові та у якомусь сенсі контрдиверсійні дії правоохоронних органів.

Проводячи аналіз вищезазначеного, стає зрозумілим важливий внесок правоохоронних органів у боротьбі з колабораційною діяльністю. Але питання складності доказування взаємодії громадян України з окупаційною владою залишається відкритим та постійно доводить свою актуальність. Незважаючи

на всі обставини, ми можемо бачити успішну реалізацію діяльності правоохоронців та притягнення до кримінальної відповідальності зазначених осіб, поки що після повернення на територію України.

Список використаних джерел:

1. Слідчі встановили ймовірних навідників російської ракети на кафе в Грозі: підозрюють братів-правоохоронців [Електронний ресурс] : Сайт Суспільне новини

URL: <https://suspilne.media/591241-slidci-vstanovili-jmovirnih-navidnikov-rosijskoi-raketi-na-kafe-v-grozi-pidozruut-brativ-pravoohoronciv/> (дата звернення – 09.10.2023).

2. Заєць О.М. Юридична характеристика дефініції колаборація. Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 21 липня 2022 року). Одеса, 2022. С. 45-46.

3. Дерейко І. І. (2007). Колабораціонізм, поняття. Енциклопедія історії України : у 8 т. / редкол. В. А. Смолій (голова) та ін. К. : Наук. думка, 2007. Т. 4. С. 440-441.

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 01 вересня 2001 р. № 2341-XIV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення – 11.10.2023).

5. Як розмежовувати колабораційну діяльність і суміжні склади кримінальних правопорушень [Електронний ресурс] : Сайт Верховний Суд

URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1299973/> (дата звернення – 13.10.2023).

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 грудня 1984р. № 8074-10 / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. № 51. Ст.1123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (Дата звернення 13.10.2023).